

כאן שבתותי תשמרו וגו'. בא לשון יחיד על רבים, כי טעם שבתותי בעבור כי שבתות השנה הם רבים (הרמב"ן); ולפי המבואר (לעיל כי י') בשם שבת שיש פי שנים בהוראתו, האחד ענין הבטול וההפסק ממלאכה, והשני ענין ישוב הדעת לענינים אלהיים (בעיונינונגסטאג), אם כן יש בכל שבת ושבת שתי שבתות, שבת הגוף מעסקי עולם, ושבת וישוב הנפש להתעסק בענינים רוחניים אלהיים, ואין שבת הגוף ללכה עיקר ותכלית קיום עשה דשבת שבת, כי אמנם אינו רק סבה גורמת אל שבת וישוב דעת הנפש, והיא השבתה החכליתית המכוונת, ועל זה באה האזהרה

לא יד ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא. הזרות מבואר, שתולה החמור בקל, ולכן הוציאו שמואל בשבת דף ע, א למידרשיה אשוגג "ומות יומת" בחטאות. ולכן אמר "מות יומת" כי כל העושה מלאכה ונכרתה, שכלל גדול היא כל דבר שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאה, וזה ברור. אך פשטא דקרא נראה דאמר דלא יהיה לפלא, הלא השבת גופיה נדחית מפני פיקוח

3
מכה
פכה
אלוה
ח'ל

זמן הדברים אשר בארנו יש לך להבין מה שאמרנו ז"ל (סנהדרין ע"ד ע"א) כי כל העבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז [ג"ע] ושפיכות דמים, כי אף אם נתנו חכמים סברא לשפיכות דמים דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא דחבידך סומק טפי, אבל לגילוי עריות לא נתנו טעם רק דילפינן מקרא כדאיתא טרבמקומה. אבל טעם דבר זה, כי אלו ג' עבירות הם הפך אל ג' דברים שהעולם עומד עליהם. כי אין ספק כי ע"ז הפך העבודה שהיא אל הש"י, ושפיכות דמים היא הפך גמילות חסדים, כי זה מטיב ללאחר ועושה לו דבר שאין צריך לעשות, ושפיכות דמים מאבדו לגמרי, וגלוי עריות הוא הפך התורה כי כבר בארנו למעלה כי מעלת התורה שהיא חשכל נבדל מן חמרי לגמרי, ואין דבר ששעל ידו האדם נבדל מן החמרי רק ע"י התורה השכלית ואין צריך לזה ראייה, והפך זה ג"ע שהולך אחר זנות שהיא ג"ע ובזה הולך אחר החמרי עד שהוא נחשב לגמרי כמו בהמה וחמור. וכן

נפש אחת מישראל, והרי היא קלה אף מפני ספק פיקוח נפשו של אדם, ומי שעובר על השבת נהרג ונסקל! אכן באמת קדושת השבת נדחית מפני נפשו של ישראל, כי אם אין ישראל ליכא שבת בעולם, ומי יעידו על שבתות השם ממעשיו ועל קדמותו בעולם? אכן, אם הישראל לא שמר את השבת, הוא גרוע ונבוזה אף מן הבהמה, ונסקל, וזה כפרתו, כי גם אם אינו נסקל נפשו נכרתת מן הקשר האמיץ אשר קשורה כנסת ישראל בה' ובתורתו, ומיתתו טובה גדולה לו, וכמאמרם ז"ל: כל המומתין מתודין "מיתתי תהיה כפרה לכל העון הזה", עיין שם (סנהדרין מג, ב). וזה שאמר "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" היינו שהיא נתונה לכם ואתה העיקר והיא הטפילה לכם [וכן דריש ר' יונתן בר יוסף יומא פה, ב' ובמכילתא]. ועושין כל צרכיהם בחולי שיש בו סכנה בשבת, כי אם אין ישראל מי המה המקדשים אותה! ואף על פי כן — "מחלליה מות יומת", כי המחללה הוא בטפל במעלתו וחלל ברית קודש שהיה בינו ובין השם — "כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה" — אם כן הוא לאו בר קיימא הוא ומיתתו טובה גדולה לו.

41 אז"ל כי מעשה הזנות הוא מעשה בהמה, ובמס' סוטה (ט ע"א) מפני מה קרבנה של סוטה מאכל בהמה שהיא מן השעורים אמרה תורה היא עשתה מעשה בהמה ולפיכך קרבנה מאכל בהמה, ולדבר זה אין צריך ראייה כי הזנות מעשה בהמה חמרי, ועוד אמרו ז"ל (שם) כי תשטה למה נאמר ללמד שאין המנאפים מנאפים עד שיכנס בהם רוח שטות ע"כ, למדנו מזה כי אין הולך האדם אחר זנות רק כאשר יכנס בו רוח שטות שהוא כמו בהמה בעלת חומר ואז יש ניאוף, ולפיכך הזנות של גלוי עריות הוא הפך מדריגת התורה שהיא תורה שכלית והזנות מעשה חמרי.

2
מכה
פכה

5
שאל
חכמה

לד, כג— ד שלש פעמים בשנה יראה וכו'...
כי אוריש גויים מפניך... ולא יחמוד איש
את ארצך...
הנה בפרשת משפטים כתוב (כג, יז) "שלוש
פעמים בשנה" וכו' ולא סיים "ולא יחמוד איש
את ארצך". הוא כמו שאמרו בפרק כיצד
מעברין (עירובין נד, א) שאלמלא נשתברו
לוחות ראשונות לא שלטה בהם אומה ולשון.
ואם כן לא היו צריכים לירא פן יקח אחר
את ארצם. אבל כאן נגשתברו הלוחות ויכולים
האומות לבצחן ולשלוט בהן לכן הוצרך השם
יתברך להבטיח שעל ידי מצות ראייה ברגל
לא יזוקו — "ולא יחמוד איש את ארצם".

1 וּלְפִיכֶךָ באלו ראוי שיהיה נהרג ואל
יעבור, כיון שקיום האדם על
שלשה דברים השנויים כאן שעל ידי
שלשה דברים העולם עומד, ובהפך
שלהם אין לאדם מציאות כלל, ואם ירצה
לעבור ואל יהרג, הרי על כל פנים
נחשב כאלו אין לאדם מציאות, ומוטב
שימות זכאי ואל ימות חייב, כי כאשר
הוא הפך הטוב כאלו אין לו מציאות
כלל. ואף על גב שהוא באונס, מכל
מקום כיון שאלו דברים נוטים מן
המציאות לגמרי לא שייך לומר וחי בהם
ולא שימות בהם, כי באלו עבירות, הוא
עצם המיתה וההעדר ואין בהם המציאות
שהוא החיות כלל, ודבר זה מבואר.

6

רש"י שמות פרק לב פסוק ד

עגל מסכה - כיון שהשליכו לכוור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה
היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במצרים, והיה בידו שם, וטס שכתב בו משה עלה שור, עלה שור,
להעלות אורנו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל:
מסכה - לשון מתכת. דבר אחר מאה עשרים וחמשה קנטרין זהב היה בו, כגימטריא של מסכה:
אלה אלהיך - ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים, הם שנקהלו על אהרן, והם שעשאוהו,
ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

7

רש"י שמות פרק לב פסוק ז

לך רד - מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם. באותה שעה נתנדה משה מפי בית דין של מעלה:
שחת עמך - שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בך, ואמרת טוב שידבקו
גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

8

רש"י שמות פרק יב פסוק לח

(לח) ערב רב - תערובות אומות של גרים:

9

רש"י שמות פרק לד פסוק א

פסל לך - אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם
השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה
אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה
כתוב לה כתובה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך אתה קרעת אותה, אתה קנה לך נייר אחר, ואני אכתוב
לה בכתב ידי, כן המלך זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך
הוא אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

10

רש"י במדבר פרק יא פסוק ד

(ד) והאספסף - אלו ערב רב שנאספו אליהם בצאתם ממצרים:

והמזריים אחרי בני ישראל ונכנסו לתוך הים | והע"ג שראו כ"כ מופתים ונפלאות, שזכו
 מטובע האדם שזשעת מעשה שרואה הנס הוא
 מאמין והכל ברור לפניו ולאחר זמן קצר
 הרושט עוזר, וכמו שמצינו בבנ"י שלאחר
 קריעת ים סוף מיד וילונו על המים והע"פ
 שראו נסים גדולים ומה שיך לדאוג על
 המים, מ"מ אח"כ נחלשה הכרתם, וכמו"כ
 המזריים אשר שחלפו המכות חזרו לסורם
 עכ"ד. ונראה דכמו"כ הערב רב: שלא באו

להכרה מלד ענמם חלה שראו נפנחות
 ונחפעלו, כשעבר זמן קצר חזרו לסורם,
 והקב"ה ידע זאת שמתגייירין מחמת התפעלות
 הנס ויחזרו לסורם ולכך אמר למשה שלא
 לקבלם, ומשה טעה וקיבלם בתשצו שכלל
 ישראל במדבר חיים כל הזמן עפ"י הנס ויראו
 יותר נפלאות, אבל זה הי' טעות שכיון שלא
 באו לידי הכרות מענמם חזרו לסורם
 לכישופם ועשו עגל ע"י כישוף והחטיאו את
 כלל ישראל.

6

רמב"ן שמות פרק לב פסוק א

(א) אשר ילכו לפנינו - אלוהות הרבה או להם. כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, והיה מורה לנו הדרך
 נעלה בה, לא ידענו מה היה לו, עתה צריכין לאלוהות הרבה אשר ילכו לפנינו. לשון רש"י. ואין לשונו מכוון. אבל
 הכתוב הזה הוא מפתח לדעת נכון ענין העגל ומחשבת עושי, כי בידוע שלא היו ישראל סבורים שמשה הוא
 האלהים, ושהוא בכחו עשה להם האותות והמופתים, ומה טעם שיאמרו כיון שהלך משה ממנו נעשה אלהים. ועוד,
 כי בפירוש אמרו אלהים אשר ילכו לפנינו, לא שיהיו נותנין להם חיים בעולם הזה או בעולם הבא. אבל היו מבקשין
 משה אחר, אמרו, משה שהורה לנו הדרך ממצרים ועד הנה, שהיו המסעים ע"פ ה' ביד משה (במדבר ט כג), הנה
 אבד ממנו. נעשה לנו משה אחר שיורה הדרך לפנינו ע"פ ה' בידו. וזה טעם הזכירם משה האיש אשר העלנו, לא האל

אשר העלם, כי יצטרכו לאיש אלהים. וכן תוכל להבין זה מתשובת אהרן אל משה רבינו מה עשה לך העם הזה כי
 הבאת עליו חטאה גדולה (להלן פסוק כא), והיתה תשובתו ויאמרו לי קום עשה לנו אלהים וגו', ואמר להם למי זהב
 התפרקו ויתנו לי ואשליכהו באש (להלן פסוקים כג כד). והנה אהרן מתנצל למשה ואמר לו אל יחר אף אדוני (להלן
 פסוק כב), והוא כמוסיף על הטאתו פשע, שאומר כי הם בקשו ממנו עבודה זרה ועשאה להם בידיו, ולמה לא יחר
 אפו, ומה חטאה גדולה מזו:
 אבל הענין כמו שאמרתי, שלא בקשו העגל להיות להם לאל ממית ומחיה, וקבלו עבודת אלהותו עליהם, אבל ירצו
 שיהיה להם במקום משה מורה דרכם. וזהו התנצלותו של אהרן, טען כי לא אמרו לי רק שאעשה להם אלהים אשר
 ילכו לפניהם במקומך אדני, שלא ידעו מה היה לך, ואם תשוב אם לא, ולכן הם היו צריכין למי שיורה להם דרכם
 כל זמן שלא תהיה אתה עמם, ואם אולי תשוב יעזבוהו וילכו אחרוך כבראשונה. וכן היה הדבר, כי כיון שראו העם
 את משה מיד הניחו את העגל ובעטו בו שהניחו לו לשרפו ולזרות עפרו על פני המים, ולא היה מהם חולק עליו כלל.
 וכן תראה שלא הוכיחם, ולא אמר להם כלום, אבל בבואו במחנה וירא את העגל ומחולות מיד ברחו ממנו, והוא
 לקח העגל וישרוף אותו וישק אותו להם ולא מאנו כלל. ואלו היה להם לאלהים, אין דרך שיניח אדם מלכו ואלהיו
 לשרפת אש, הן ישרוף את תועבתם לעיניהם ולא יסקלוהו:

רמב"ן שמות פרק לב

(י) ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך - גם זה הכתוב יורה אותנו, כי אין טפס בעולם שיחשוב כי הזהב הזה
 אשר היה באזניהם הוא אשר הוציאם ממצרים, אבל אמרו כי כח הצורה הזאת העלם משם. והנה לא תמצא שיאמר
 בעגל בשום מקום אשר הוציאנו ממצרים, כי הם מודים במי שאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים
 (לעיל כ ב), כי שמו הגדול הוא המוציא אותם משם, אבל יאמרו במקומות רבים אשר העלוך, כי יקחו זה במקום
 היד הגדולה המחרבת ים השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים (ישעיה נא ז). וזהו שנאמר (תהלים קו כא כב) וימירו
 את כבודם בתבנית שור אוכל עשב, ושם נאמר שכתו אל מושיעם עושה גדולות במצרים נפלאות בארץ חס נוראות
 על ים סוף, שכחו דברו אשר צום, והנה עברו על לא תעשה לך אלהים אחרים על פני (לעיל כ ב), כאשר רמזתי שם,
 ותבין זה:

ל"ב, א'. קום עשה לנו אלהים גוי כי זה משה האיש גוי לא ידענו מה היה לו. לכאורה הרי זה דבר מתמיה, שזה לא מכבר עמדו ואמרו כולם יחדו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", ותיכף אומרים "קום עשה לנו אלקים"? וכבר ביארו הקדמונים כי כוונתם היתה ליצור מנהיג ומשפיע, עיין מש"כ הרמב"ן, אבל עדיין תמוה.

אבל באמת נראה דאין אנו יורדים לתוך מצבם. הגע בעצמך: עם גדול בין ששים רבוא אנשים מבין כי ועד בן ס' ועוד הרבה רבואות של נשים זקנים וטף, מחנה של שלשה מליון בני אדם, וכולם עומדים בלא שום משען לחם ומים במדבר וצמאון אשר איו בו מים, הלוא ארו"ל [עירובין דף מ"א ע"ב]: דקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, וכל שכן בתנאים אלו - הלוא מצב איום הנהו, ומדוע נפלא זאת בעינינו שלא עמדו בנסיכון שכזה בה כשעה שכל אחד ידע שהמן יורד עד השתא בזכותו

של משה, וכשהראה להם השטן מטתו של משה מי יודע אם יהיה המן למחר ואין שום שיורי פת בעם כולו, ואין מקום בסמוך לשבור אוכל, והלא מצב הזה על כרחך יעבירם מדעת, וכל אחד מה ישיב לעולליו השואלים לחם ואין, ואי אפשר להמתין עד למחר בשעת סכנה זו, ולפיכך הוכרחו ליצור ממלא מקום משה. ולפיכך כשאמר להם חור להמתין עד למחר הרגוהו, וכן כשאמר אהרן פרקו נזמי הזהב, התפרקו תיכף ונתנו, כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ודו"ק¹⁶.

ונמצא לפ"ו שיסוד העגל ויצירתו היה חוסר הבטחון. ונבין בזה דברי הנביא יחזקאל [כ' פ"ג] שאמר: וימרו בי בית ישראל כמדבר גוי ואת שבתותי חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם כמדבר לכלותם: ויעשה למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם. ולכאורה היכן מצינו שחפץ המקום לכלותם בשביל חילול השבת, והלוא לא מצינו חילול שבת אלא כמן ובמקושש, ולא מצינו שחפץ המקום

לכלותם אלא כעגל וכמרגלים, אבל שבת לא מצינו בהם¹⁷. אבל לפמ"ש"כ שפיר, דהרי כבר ביארתי כמה פעמים וזה¹⁸ דעיקר נסיכון השבת הוא הבטחון ומהאי טעמא בשבת ראשונה כשהיו ב הראה להם השי"ת שע"י עץ מר נהנו המים למתוקים, וגם לכן ענה משה לא המן "אכלוהו היום", והיינו שעליהם לא המן מיד כי זהו עיקר השבת להראות שי

לבו בטוח בהנהגת השי"ת, ומכיון שע חטא העגל היה החסרון במדת הבטחון, היה חטא המרגלים ג"כ מצד חוסר בטחון וכמו שארו"ל: כי חזק הוא ממנו כבינו וכו', ולכן מכיון שנכשלו ביסוד הבטחון נכשלו בחילול שבת, וכמאמר הנב"י יחזקאל, ודר"ק. ר"ע להלן בפסוק י"ט.

לחטא גדול יחשב. וע"כ נכשלו במעשיהם ממנו העגל, ואחר כן יצא מזה מה שיצא מבואר מה שכשביקש משה רבינו רח"ו עליהם אמר בתפלתו (לג' יג) וראה כי עמך הזה, פירוש דגם חטאם לא היה מחמת ש לסור מעבודתך חלילה רק אדרבה עיקר ה היה לסיבת תשוקתם שיהיה קרבנתך להם. וזוהו נבין מה דבפרשת פקודי דעל כל ופרט ועל מעשה ומעשה שעשו בני כתוב מפורש כאשר צוה ה' את משה ות הללו כתובים כמעט בכל פסוק ופסוק שבז' פרשה והלא דבר הוא. רק הענין דמי המשכן הרי בא לכפר עליהם על מעשה ד

יחיה השראת שכינו וכו' דבאמת היה אחר כן במשכן ועל ידי ידיעתן בהגסתרם רצו להבין מזה המעשה אשר יעשו. ועוד לא סמכו על חכמת עצמן ועל כן הלכו אל אהרן הכהן שהיה גדול מהם והוא ידע עומק הדברים בסודותיהם יתור מכולם וביקשו ממנו קום עשה לנו כו' והכוונה שיהיה מקום מיוחד להשראת שכניה, תמצא מחשבתם של ישראל היה בזה לטובה שיזכו ע"י מלאכתם זו להשראת שכניה אצלם. (ואפשר נמצא כתוב כדברים האלה על ספר. אמנם אנכי לא ראיתי כל זה ומדעתי אני כתוב כן). אמנם טעו בזה טעות אחד דהן אמת דמעשה האדם בעולם התחתון גורם תיקונים וסדרים טובים בכל העולמות כולם כי כן גזר הבורא יתברך אשר העולמות יהיו מתנהגים ע"פ מעשה האדם בזה העולם. אמנם כל זה הוא רק אם אותה המעשה צייתה עליו התורה לעשותה. וכן במעשה המשכן רק אז אשר ציום ה' לעשותו בכל פרטיו ואז כשקיימו ציויו לעשותו ככל אשר ציום אז נעשו כל התיקנים למעלה ובזכות זה רשעשו ציויו של מקום זכו שיהיה אותו מקום מוכן וראוי להשרות בו השכינה. אבל אם יעשה האדם איזו מעשה שלא נצטווה עליו בתורה רק מדעת עצמו אז אותו מעשה אינו מועיל כלום והמעשה מצד עצמו לא יפעל בזה שישרה שכניו עליהם. ועיקר התיקנים בכל המעשים הוא מה שעושה רצון בוראו וכלא"ה אינם רק תחבולות אנושי וכל ההתחכמות לא יועילו גאומה כי מי יאמר לו מה תפעל. ואדרבה עוד

והנה במעשה העגל כבר דברו רבים מה ראו ישראל על ככה והיאך דור דעה כאותו הדור נכשלו בחטא גדול כזה. ואשר נראה ידוע דבכל מצוה יש בה טעמים וכוחות הרמוזים לסודות נסתרים וע"י קיום המצוה נעשים תיקונים וסדרים בכל העולמות העליונים כמבואר כל זה בספרי הראשונים, והנה נתפוס לדמיון מצוה של מלאכת המשכן שהיה בו השראת שכניה וגילוי כבודו יתברך הלא דאי שכל מה שנעשה בו בכל פרטיו יש בהם טעמים נעלמים אשר רק בהשתלם בו כל הפרטים או היה ראוי להשראת שכנת כבודו יתברך והמשכן כולו בכללו וכל כליו כל אחד בפרט רומזים לסודות עליונים וסתרי מעשה מרכבה וסדרי מעשה בראשית וכולל כל העולמות התקשורתם זה בזה ועבוד זה היה מקום מוכן להשראת שכניה. והנה לכאורה יעלה בדעת האדם לפי שכל האנושי אשר אם היה נמצא בעולם אדם מיוחד אשר כבר בא בסוד ה' ויחזע סודות סדרי בראשית ומרכבה יוכל להבין מעצמו מהם היאך לעשות המשכן בכל הפרטים שבו ועל ידי ידיעתו בהסודות והכוונות יבין מן המוקדם אל המאוחר ויהיה יכול לידע מזה היאך לבנות משכן כבוד לה'. וענין זה הוא דביקשו ישראל אז אחרי שראו דמשה אשר היה עומד בין ה' ובתים לא בא רצו

לע"ב

16

לא.מז-יז. ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש.

יש לדקדק, מדוע בפסוק הראשון כתיב "ברית עולם" מלא יו', ובפסוק השני כתיב לעלם חסר יו'. ויש לבאר על פי מה דאיתא במסכת שבת (סט, ב) "אמר רב הונא, היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה". ואמרינן שם בגמרא דפליגי, מר סבר כברייתו של עולם [ימי חול נמנו תחלה], ומר סבר כאדם הראשון [שנברא בערב שבת ויום הראשון למנינו שבת היה]. והנה אנן קיימא לן כר' הונא, דמונה ששה ימים ומשמר יום אחד.

6

ויש לומר דכאן רמזה לנו התוה"ק הדין הזה, דמשום הכי כתבה לעלם חסר יו', לרמז דהאי "לעולם" כוונתו לעלם, [פירוש, לשון העלמה, כדרשת חז"ל במסכת פסחים (נ, א) גבי "זה שמי לעלם", חסר יו']. דהיינו שאם נעלם ממנו יום השבת כשהולך במדבר, בכל זאת "ששת ימים עשה ה' וגו'" בתחילה, ואחרי זה "וביום השביעי שבת וינפש". והוא כדעת רב הונא דכבריינו של עולם.

11

16

ק"ק' אע' /עו'

17

האי תנא* את לא דריש כדתניא* שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא' פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהן אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי שכר על הפרישה עד שבא ר' עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים.⁽¹⁾

5